

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Журавля Романа Олександровича «Формування системи мінімізації ризиків в аграрній сфері економіки» подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 Економіка, галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, темами. В умовах глобалізації та постійних змін на світових ринках, українські аграрні підприємства повинні бути готові до швидкої адаптації та запобігання негативним наслідкам економічних, політичних та екологічних криз. Війна, що розпочалася в Україні у 2022 році, суттєво загострила ризики в сільському господарстві. Знищення інфраструктури, втрата посівних площ, блокада експорту, зростання цін на ресурси та інші негативні чинники значно ускладнили діяльність аграріїв і поставили під загрозу не лише продовольчу безпеку країни, а й багатьох інших країн світу. В цих умовах надзвичайно важливо розробити ефективну систему мінімізації ризиків, яка сприятиме стійкому розвитку аграрного сектора, підвищенню його конкурентоспроможності та здатності протистояти як внутрішнім, так і зовнішнім викликам.

Актуальність цього дослідження полягає в необхідності пошуку дієвих рішень, що допоможуть агровиробникам підвищити свою стійкість до негативних впливів, оптимізувати діяльність та забезпечити стабільне постачання продовольства на внутрішній і зовнішній ринки. Ефективна система управління ризиками не лише сприятиме адаптації до сучасних викликів, але й стане запорукою стабільного розвитку аграрного сектору в довгостроковій перспективі.

Тематика дослідження «Формування системи мінімізації ризиків в аграрній сфері економіки» спрямована на вирішення нагальних питань підвищення ефективності та стійкості аграрної сфери економіки в умовах сучасних викликів. Дослідження у цій галузі можуть сприяти не лише розвитку теоретичних підходів до системи мінімізації ризиків, але й мати вагомий практичний вплив на аграрну галузь та економіку України в

цілому.

Дисертаційна робота є результатом виконання автором 2021-2024 рр. наукової роботи, що була складовою тематики досліджень Уманського національного університету садівництва на тему «Концептуальні засади та механізми сталого розвитку України» (номер державної реєстрації 0121U112522).

Мета і завдання дослідження. Метою наукового дослідження була розробка теоретико-методологічних основ та створення практичних рекомендацій для формування ефективної системи мінімізації ризиків в аграрній сфері економіки України. Для досягнення мети було поставлено наступні завдання: розглянути сутність понять «ризик» та «невизначеність» у функціонуванні економіки; визначити особливості управління ризиками в аграрній сфері економіки; систематизувати методологічні підходи до формування системи мінімізації ризиків в аграрній сфері економіки України; провести аналіз організаційно-економічного стану розвитку аграрної сфери економіки; проаналізувати макроекономічні ризики функціонування аграрної сфери економіки України; оцінити ризики мікро- та мезоекономічного характеру в аграрній сфері економіки України; сформувати систему мінімізації ризиків функціонування аграрної сфери економіки України; визначити напрями вдосконалення інституційного механізму мінімізації ризиків в аграрній сфері економіки; розробити напрями удосконалення інформаційного забезпечення формування системи мінімізації ризиків в аграрній сфері.

Наукова новизна одержаних результатів. Уточнено: систематизацію ризиків в аграрній сфері економіки в розрізі макро-, мікро- та мезоекономічних факторів; систему мінімізації ризиків та модель інформаційного забезпечення аграрного виробництва;

Удосконалено: систематизацію ризиків в аграрній сфері економіки, модель інформаційного забезпечення сільського господарства та систему мінімізації ризиків аграрного виробництва;

Набули подальшого розвитку: трактування визначення ризику в

аграрній сфері економіки, обґрунтування перспектив функціонування сільськогосподарського виробництва в Україні на основі SWOT-аналізу, напрями вдосконалення інституційного механізму мінімізації ризиків в аграрній галузі, поняття інформаційного забезпечення даної сфери економіки.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і пропозицій. Зміст дисертаційної роботи повністю висвітлює аспекти теми. Отримані Журавлем Р.О. наукові результати підтверджуються достатньою кількістю публікацій як вітчизняних, так і зарубіжних авторів за подібними тематиками досліджень. Робота виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності. Розроблені автором й викладені в дисертаційній роботі висновки та рекомендації мають високий рівень обґрунтованості.

Позитивом роботи є її практична спрямованість та можливість впровадження отриманих результатів у реальну діяльність аграрного виробництва. Запропонована система мінімізації ризиків аграрного виробництва буде використана для підвищення конкурентоспроможності даного виду діяльності, забезпечення її стабільного розвитку та адаптації до швидкозмінного зовнішнього середовища.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що запропоновані в дисертації науково-методичні підходи та рекомендації доведені до конкретних пропозицій, що мають наукове та прикладне значення.

Дослідження щодо перспектив функціонування аграрного виробництва, розроблені на основі проведеного SWOT-аналізу, рекомендовані спеціалістами відділу агропромислового розвитку, екології та взаємодії з органами місцевого самоврядування Уманської районної державної адміністрації Черкаської області суб'єктам господарювання аграрного сектора економіки Уманського району для використання у своїй виробничій діяльності, а також рекомендовано враховувати запропоновані стратегічні напрями при розробці комплексної системи управління ризиками

власного виробництва (довідка № 1496/01-01-09 від 02.10.2024).

Рекомендації щодо розуміння суті управління ризиками в аграрній сфері та дії по їх мінімізації будуть використані при формуванні стратегії розвитку фермерського господарства «Дзвеняче» Білоцерківського району Київської області (довідка №12 від 14.10.2024).

Матеріали дисертаційної роботи апробовані при викладанні дисциплін «Аграрна економіка», «Економіка та бізнес в умовах ризиків і невизначеності» та «Бізнес-планування та управління проектами» в Уманському національному університеті садівництва (довідка про впровадження № 1713а/01-10 від 08.11.2024).

Повнота викладення положень дисертації в опублікованих працях. За результатами виконаних досліджень опубліковано 12 наукових праць, з яких 5 – статті у фахових виданнях України (3 з них одноосібні) і 7 праць у матеріалах науково-практичних конференцій, 2 з яких – у співавторстві.

Характеристика єдності змісту та відповідності спеціальності, за якою вона подається до захисту. Дисертаційна робота Журавля Романа Олександровича «Формування системи мінімізації ризиків в аграрній сфері економіки» подана на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові, викладена на 210 сторінках машинописного тексту. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основного тексту – 176 сторінок. Список використаних джерел налічує 215 найменувань. Робота ілюстрована 26 таблицями та 30 рисунками, 6 додатків розміщені на 12 сторінках.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до Вимог до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами), відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 (зі

змiнами).

Дисертацiю викладено дiловою українською мовою з дотриманням наукового стилю викладу результатiв дослiдження. Робота характеризується цiлiснiстю, єднiстю змiсту, смисловою завершенiстю та логiчною послiдовнiстю викладання матерiалу.

За змiстом, структурою, викладом матерiалу, висновками дисертацiйне дослiдження у повнiй мiрi вiдповiдає перелiку напрямiв дослiдження спецiальностi 051 Економiка галузi знань 05 Соцiальнi та поведiнковi науки.

Дискусiйнi положення та зауваження по змiсту дисертацiйної роботи. Позитивно оцiнюючи дисертацiйну роботу Р. О. Журавля, необхідно також вказати на дискусiйнi положення та зауваження:

1. У першому роздiлi наведено авторське трактування понять «ризик в аграрнiй сферi економiки» та «система мiнiмiзацiї ризикiв в аграрнiй сферi економiки». Вважаємо, що бiльш глибокий монографiчний аналiз та розширене представлення наукових пiдходiв до трактування вищезазначеного поняття рiзними науковими школами та окремими науковцями, дозволило б додатково видiлити низку дискусiйних аспектiв для подальших дослiджень.

2. У таблицi 1.1 дисертацiї автор представив власну класифiкацiю ризикiв в аграрнiй сферi економiки в розрiзi макроекономiчних, мiкроекономiчних та мезоекономiчних факторiв, а в роздiлi 1.3 навив методи iдентифiкацiї ризикiв окремо для кожної групи. Однак, ця частина дослiдження набула б вищого рiвня завершеностi за умови додаткового висвiтлення iснуючих пiдходiв до впровадження управлiння ризиками у розвинених краiнах та аналiзу можливостi застосування дiєвих практик з подальшою їх адаптацiєю до реалiй функцiонування вiтчизняного аграрного виробництва.

3. В дисертацiйнiй роботi розробленi системи мiнiмiзацiї ризикiв лише для аграрних пiдприємств з врахуванням їх розмiру i зовсiм не згадуються особистi селянськi господарства, якi виробляють значну частку

сільськогосподарської продукції, особливо галузі тваринництва та інших працевітких галузей.

4. Надзвичайно цікавим аспектом дисертаційної роботи є дослідження можливостей сучасних інформаційних технологій у контексті розвитку аграрної сфери, однак доцільно було б приділити більше уваги наявним обмеженням їх використання в сучасних реаліях ведення бізнесу, оскільки можливості штучного інтелекту не завжди можуть призводити до позитивних наслідків при його масштабному використанні.

5. Бажано було б більш детально розкрити використання таких інструментів фінансового забезпечення розвитку аграрного сектору економіки, як субсидії та пільги, які держава надає через державні установи та фонди.

6. Робота значно виграла, якби автор детально розглянув стан страхування в аграрному секторі економіки України, виявив причини скорочення даного явища та запропонував шляхи покращення ситуації в даному напрямку.

Разом з тим, висловлені дискусійні положення не впливають на позитивне враження від роботи та не знижують наукову та практичну значимість дослідження. Дисертація є оригінальним, самостійним дослідженням з актуальної проблематики формування системи мінімізації ризиків в аграрній сфері економіки з метою підвищення її ефективності та конкурентоспроможності в умовах сучасного ринку.

Загальний висновок. Дисертаційну роботу подано у вигляді спеціально підготовленої кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису. Усі наукові результати, що викладено в дисертаційній роботі та виносяться на захист, автором отримані самостійно. Із опублікованих наукових праць у дисертації використано лише ті положення, ідеї та висновки, що є власним доробком Журавля Р.О.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті, яку досягнуто. Поставлені наукові завдання – вирішені повністю. Робота містить науково обґрунтовані

результати досліджень, що характеризуються науковою новизною та мають вагомим значенням для галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки. Наукові положення, висновки і рекомендації повністю обґрунтовані й аргументовані та отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У представлених публікаціях здобувача знайшли відображення всі положення дисертаційної роботи. Структура і обсяг роботи відповідають чинним вимогам.

Дисертація Журавля Романа Олександровича «Формування системи мінімізації ризиків в аграрній сфері економіки» є завершеною науковою працею, у якій автором отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання з поліпшення економічного та організаційного стану аграрної сфери економіки шляхом впровадження системи мінімізації ризиків.

Дисертаційна робота відповідає спеціальності 051 Економіка та вимогам п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 (зі змінами) і Вимогам до оформлення дисертації, затверджених Наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), а її автор – Журавель Роман Олександрович, заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент
доктор економічних наук,
професор кафедри обліку
і оподаткування Білоцерківського
національного аграрного університету

Іван СВИНОУС